

Trinajst pesmi

Tone
Pavček

SONETI I ZA BESEDO

Kot sadež kutine, ki so za vonj
ga dali med perilo,
sem vase shranil staro bol
za upanje na milost,

da ptičje noge potekó
čez opustele senožeti
in da v izropan bogkov kot
se kakšen dober duh naseli.

Zdaj pričuje v meni biva,
obhajam se in mučim z njim,
ko se kot žalostna svetinja
zasveti strdek od krvi,

hoteč iz smrti in iz bede
poteči v živo moč besede.

II

Molčanja naša grde zarastline,
lišaj na ustih, v grlu, vsepovsod
od prve izječljane jalovine
do že privajene izdaje rok,

do kimanja in brezizrazne sline
za zidom zob in večanja poškodb.
Nem jezik tipa kraste bolečine
in živo tkivo govora tam spod,

a se mu molk samó in sam odziva
kakor pretrgan in neploden krik.
Gluhota kakor kazen v prsih biva
in zdi se večnost njen najmanjši hip.

Tako ves čas svoj hudi molk molčimo
tuleč v nebo, naj gre ta kelih mimo.

III

Neizgovorjene besede apnijo grlo
kruto in trdo.
Steber molka se dviga strmo
v mrko nebesno zrklo

kot rôke vpijoče:
O bog, če je mogoče,
očisti grlo,
z molkom zasuto, umrlo.

A na nobeni strani
se ne odpro nikakršna usta.
Goličava se z molkom hrani.
Goličava. Mrka in pusta.

Obljudi jo le molk en sam.
Poslednji molk. Na hudi dan.

IV

Z mnogimi govorim besede daljav ali bližine,
ki jih komajda slišim in ne razumem –
šum neobvezen, ki pride in mine,
a ne preraste v govor ne v zvoke strune.

Z mnogimi govorim, kot da se menim
tako o vremenu in hkrati poslušam,
kako se neko drugo narečje péni
od mnogoglasja; to je tedaj, ko duša

govori s tabo v jeziku tišine.
Tedaj slišim in čutim, kako name
legajo tvoje gole besede, polne miline
zvezd in prstí, kako me, težke ko kamen,

pritiskajo k tlom, h koreninju stvari,
kjer se govor spočenja in molk prhni.

V

Ljubim svoje tišine
in v njih mala rojstva besed:
kot od neke nezemske bližine
je lep ta robati svet.

Na nezaceljene kraste
prihaja s prvim zlogom smehljaj.
Svetloba nenapisane pesmi raste
in taja se muke temni sijaj.

Tako zmeraj znova veliča
tišina svetlobo neba
in človek se seli iz hrupa ničā
tja, kjer je zares doma,

kjer mir je bolj večnost kakor tišina,
bolj milost kot bolečina.

VI

Ni več besede v nas.
 Gluhota kriči ko kazen:
 iz mita smo sestopili v čas
 do onemoglosti prazen.

Topa sivina: Le tu pa tam vzgib
 vetra kakor spomin na vznesenost.
 Nismo in ne bomo prišli na hrib:
 prehitela nas je vseenost.

Tako vse enolično gré
 v svoje nehoteno zakotje,
 v čas, ki se nekega lepega dne
 skotalí v izginotje.

In nikogar ne bo, ki bi postavil kamen
 in križ in rekel: Amen.

VPRAŠANJE Pravijo – samo beseda ostane.
 Potem ko si vse drugo vrgel v vodo,
 potem ko je vse drugo odneslo,
 ko se je vse drugo razsulo,
 potem ko si gol na obrežju
 klical za vsem izgubljenim
 in izgubil še glas –
 ti je ostala beseda?

IZ SLOVENSKIH I
 PESMI

B. Štihu

Ni malih smrti,
 vsaka smrt je velika.
 In med njimi je ena,
 nam dodeljena,
 ta naša nora
 slovenska smrt.

Nad zibko sloni,
po zrelosti grabi,
spodjeda dom.
In kakor srcé-zvon
v izvotljenih prsih
k uničenju vabi.

Kot da z gôre v goró
čez naročje dolin
neka temna pošast
vseuničuječa strast
bere svoj črni brevir,
opravlja svoj zli zločin.

Molímo k travam zelenim,
ovešenim z roso kakor z življenjem
za naše razbičane ude,
za naše uvele duše,
da drugače umro,
da ne uniči jih zlo –
ta naša nora
slovenska smrt.

II

Moja dežela je dežela veselih ljudi.
Smejemo se celo plešoč nad prepadi.
Za jutri nam kdovekaj ni.
Bo že kako, po stari navadi
rekamo in rinemo dalje.

Gospod nam je to zemljico dal
in sami smo jo na pol izgubili.
Bogaboječneži, naivneži mili
bilí smo ne enkrat izdani
in često imenovani: drhal.

Po krivici. Saj smo skromni in pridni.
In majhni kot naša dežela in naša strast.
Sami sebe ljubeči, nemalo previdni

ostajamo živi in ubogljivi
za svojo malo oblast.

Majhna je naša dežela. Ena
najmanjših. Od vseh strani zagrajena
z gorami ali z vodami in z vsemi nami.
Dežela veselih ljudi.
Nevesele prihodnosti.

III

Vidim: še zmeraj raste drevo
pod nepriljudnimi okni časa.
Tisočkrat bičano,
tisočkrat zlomljeno,
v koreninju zasekano –
še zmeraj raste drevo,
čudežno, zemeljsko –
živa upornost Krasa.

Vem: sekali so ga vztrajno,
sekali so ga kruto
prišleki s severa,
prišleki z juga,
z zahoda in z vzhoda,
a še zmeraj raste drevo,
čudežno, zemeljsko
z vejami do visokega svoda.

Slutim: z njega slej ali prej
sami nažagamo vej,
sami ga kar tako
s samomorilsko strastjo
bomo hoteli podreti,
sami mu skopljemo grob.
Bo še rastlo drevo,
naše uporno drevo
sredi prihodnjih stoletij?

IZ PESMI I
O GOLIČAVI

In rekli so mu vsi po vrsti: Pojdi od nas.
Naš dom ni tvoja hiša,
naša miza ni za tvoj boglonaj,
naša streha ni za bliskanje dvomov,
tvoja pot gre drugod kakor naša,
v drugačen jutri in drug čas.

Ni se vprašal, če je resnica izgovorjeno,
ni preverjal, kaj mu je naloženo
in ni tožil po izgubljenih stoletjih
vandrovcev in vagabundov vseh časov:
greš po poti, stokrat prekleti,
greš po poti, tisočkrat sveti.

Šla je v celec, navkreber in bilà je
posuta z drobnimi zrni vere
in z gostim mrakom samote. Šla je
mimo samotnih dreves v vse večje golote,
a bilà je edina, po kateri je moral iti
in priti k sebi.

Pot je vodila na goličavo.
Neke ptice so bežale v daljavo,
proč od popotnika, ki je šel dalje
in vedno bolj čutil, kako se noge
udirajo v pesek in kako daleč
so že glasovi tistih, ki so mu rekli:
Pojdi od nas.

Čas
pa je stal navpično nad njim,
nepremično kakor stražar
s kopjem v nezmotljivi desnici
in terjal odgovor za vsako stvar.

II

Spominu J. U.

Kaj te črne žene gredó
čez strnišče naravnost meni naproti?

Kaj te temne vestalke neso
skrito, meni namenjeno v roki?

Križ neso
na hudi dan,
mrzel
za v mrzlo dlan.

Kaj te črne žene počno
hudega z mano?
Kdo so, čemu me poljubljajo
in jočejo neprestano?

Ta poljub
je slovo
od vseh muk
za odhod v nebo.

In potem razpade v temò
življenja živo besedišče.
Črne žene še bolj črne gredó
same nazaj čez strnišče.

III

Preden misliš oditi iz doma svojega jutra
ali iz hiše večera,
preden zagrneš okna, zakleneš vrata
in zaloputneš polkna, preden si rečeš –
sèm se ne vrnem nikoli več! –
stopi na vrt.
Glej, kako polno diha cvetje,
kako sapa hlata po vonjavah,
kako ptica kliče k bogu življenja.

Za koga, če ne zate, je to razkošje zelenega,
je ta sila nepotešenega,
je ta možnost še nerojenega,
so ta nepresihajoča hotenja
in z njimi ta neuničljivi dvom?!
Stopi. Tudi to je tvoj dom.

Stopi na razmočeno zemljo, da vtisneš
svojo edino sled vanjo –
saj ne ostane,
kot nič ne ostane –
a vendar stopi. Naj se prilepi zemlja,
mastna in blatna, nate,
da bo korak ob slovesu
težji in bolj počasen, da ne dosežeš
prehitro tistih dokončnih obrežij
časa, ki ni več tvoj.